

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ, ІСТОРІЇ ТА СОЦІОЛОГІЇ
КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ

ЗАТВЕРДЖЕНО
на засіданні кафедри психології
протокол № 1 від 25 серпня 2021 р.
завідувач кафедри
 професор Олена БЛИНОВА

СИЛАБУС ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ
СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ МОБІЛЬНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Освітня програма «Психологія»
третього (освітньо-наукового) рівня
Спеціальність 053 Психологія
Галузь знань 05 Соціально-поведінкові науки

Херсон 2021

1. Опис курсу

Назва освітньої компоненти	Соціально-психологічні засади мобільності особистості
Тип курсу	Вибіркова компонента (цикл професійної підготовки)
Рівень вищої освіти	Третій (освітньо-науковий) рівень освіти
Кількість кредитів/годин	5 кредитів / 150 годин
Семестр	3-й – 4-й семестр
Викладач	Олена Євгенівна Блинова (Olena Blynova), професор, доктор психологічних наук, професор кафедри психології https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=list_works&hl=ru&user=U3gNHX0AAAAJ
Посилання на сайт	http://ksuonline.kspu.edu/course/view.php?id=3203
Контактний телефон	+38(050)1408270
Email викладача:	elena.blynova@gmail.com
Графік консультацій	Раз на тиждень відповідно до графіка консультацій
Методи викладання	лекційні заняття, семінарські заняття, практичні кейси, тестові завдання, індивідуальні завдання
Форма контролю	3-й семестр – залік; 4-й семестр – екзамен.

2. Анотація до курсу

Освітня компонента «Соціально-психологічні засади мобільності особистості» є складовою частиною вибіркового освітнього компоненту циклу професійної підготовки. Для соціальної психології важливо підкреслити таку особливість соціальної мобільності, як здатність або готовність населення до соціальних переміщень, які в суспільстві мають масовий характер. Психологи при вивченні мобільності пов'язують дану якість з гнучкістю мотивації, її рухливістю, свідомим ламанням стереотипів, пластичністю. Для успішної реалізації у сучасному динамічному світі, людина має

робити вибір та здійснювати творчу діяльність, тобто бути мобільною. Сучасне нестабільне кризове суспільство вимагає від особистості усвідомлення власної відповідальності за свою долю та долю соціуму та здатності адаптуватися до змін у житті.

3. Мета та завдання курсу

Мета курсу: засвоєння аспірантами сучасних уявлень про соціальну мобільність особистості як умови успішної адаптації у нестабільному суспільстві.

Завдання курсу:

- навчити здобувачів сучасному науковому розумінню й правильній оцінці теоретичних знань та практичних підходів до мобільності особистості як соціально-психологічного явища;
- розширення світогляду здобувачів про глобалізаційні процеси у сучасному світі, мультикультуральні моделі побудови суспільства, психологічні виміри соціальної мобільності особистості;
- формування навичок і вмінь надання професійної психологічної допомоги особам у кризових ситуаціях життя.

4. Компетентності та програмні результати навчання

Вивчення освітньої компоненти «Соціально-психологічні засади мобільності особистості» спрямовано на формування таких **програмних компетентностей**:

Інтегральна компетентність:

- здатність розв'язувати комплексні проблеми в галузі професійної, у тому числі дослідницько-інноваційної діяльності, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних психологічних знань та професійної психологічної практики.

Загальні компетентності:

- ЗК 1. Здатність проводити дослідження на відповідному рівні на основі системного наукового світогляду.

Фахові компетентності:

- ФК 1. Здатність виокремлювати, систематизувати, розв'язувати та прогнозувати актуальні психологічні проблеми, чинники та тенденції функціонування й розвитку особистості, соціальних груп і організацій на різних рівнях психологічного дослідження.

Програмні результати навчання:

- ПРН 6. Виокремлювати, систематизувати, розв'язувати, критично осмислювати та прогнозувати значущі психологічні проблеми, чинники та тенденції функціонування й розвитку особистості, соціальних груп і організацій на різних рівнях психологічного дослідження.
- ПРН 9. Працювати над власним розвитком та вдосконаленням, визначати свої професійні можливості та виявляти прагнення до підвищення професійної кваліфікації та професійної мобільності.

Знання, засвоєні в межах зазначеної освітньої компоненти, будуть використані при написанні науково-дослідних та кваліфікаційних робіт, для розширення власного та професійного світогляду.

Результати навчання	Методи викладання і навчання	Форми оцінювання
ПРН 6. Виокремлювати, систематизувати, розв'язувати, критично осмислювати та прогнозувати значущі психологічні проблеми, чинники та тенденції функціонування й розвитку особистості, соціальних груп і організацій на різних рівнях психологічного дослідження.	Лекція Дискусія Опрацювання джерельної бази дослідження. Виконання практичного завдання Підготовка індивідуальних презентацій, що відображають логіку дизайну власного дослідження.	Поточний контроль Колоквіум
ПРН 9. Працювати над власним розвитком та вдосконаленням, визначати свої професійні можливості та виявляти прагнення до підвищення професійної кваліфікації та професійної мобільності.	Лекція Дискусія	Поточний контроль Презентація індивідуальної роботи Усний та письмовий контроль

5. Обсяг курсу на поточний навчальний рік

	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота
Кількість годин всього	26	24	100

6. Ознаки курсу

Рік викладання	Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Обов'язковий / вибірковий
2021-2022 н.р.	3-4 семестри	053 Психологія	2	Вибірковий

7. Технічне й програмне забезпечення/обладнання

- фліпчарт;
- проектор;
- друковані матеріали (книга, підручники, методична література, діагностичний інструментарій, методичні матеріали).

8. Політика курсу

На заняттях студент має дотримуватися принципів академічної доброчесності. При оцінюванні враховується пізнавальна активність, креативність здобувачів вищої освіти, глибина засвоєного ним матеріалу з курсу. Всі завдання практичних занять мають бути виконаними, незалежно від причини відсутності студентам на занятті. Завдання до кожної наступної теми викладач надає наприкінці заняття. Всі вид робіт необхідно виконувати у визначений термін. Якщо аспірант був відсутнім на занятті, тему слід відпрацювати впродовж 2 тижнів на кафедрі.

Виконання навчальних завдань має відповідати вимогам «Положення про академічну доброчесність учасників освітнього процесу Херсонського державного університету» (Наказ Херсонського державного університету від 06.04.2021 №419-Д) <http://www.kspu.edu/Information/Academicintegrity.aspx>

9. Схема курсу_3-4 семестри

Години	Тема, план, кількість годин (аудиторної та самостійної)	Форма навчального заняття	Список рекомендованих джерел (за нумерацією розділу 11)	Завдання
10 акад. год.	<p>Тема 1. Основні поняття, що визначають соціальну мобільність</p> <p>План:</p> <p>1. Соціальна структура, соціальний склад й соціальна стратифікація. Поняття соціальної верстви. 2. Соціальний статус та соціальна роль. 3. Основні виміри соціальної стратифікації: дохід, влада, освіта, престиж. Теорія соціальної стратифікації П. Сорокіна.</p> <p><i>Всього 30 год (лекц. 6 год., сем. 4 год., сам. роб. 20 год.)</i></p>	Лекція – 6 год., семінар – 4 год.	1; 2; 3; 4; 9; 10; 11; 15	Проаналізувати рекомендовану літературу; підготуватися до семінарського заняття з теми, зробити стислий конспект з кожного питання; підготуватися до обговорення з теми
12 акад. год.	<p>Тема 2. Мобільність як соціально-психологічна категорія</p> <p>План:</p> <p>1. Поняття соціальної мобільності. 2. Види соціальної мобільності. Горизонтальна та вертикальна мобільність. Висхідна та низхідна мобільність. 3. Механізми соціальної мобільності. 4. Характеристики соціальної мобільності. Швидкість та інтенсивність мобільності. 5. Канали й фільтри соціальної мобільності. Наслідки соціальної мобільності. Принципи соціальної мобільності.</p>	Лекція – 6 год., семінар – 6 год.	1; 2; 3; 4; 9; 10; 11; 15	Проаналізувати рекомендовану літературу; підготуватися до семінарського заняття з теми, зробити стислий конспект з кожного питання; підготуватися до обговорення з теми.

	<i>Всього лекц. 6 год., сем. 6 год., сам. роб. 20 год.)</i>			
8 акад. год.	<p>Тема 3. Ідентичність як соціально-психологічна категорія</p> <p>План:</p> <p>1. Сутність феномена ідентичності особистості: визначення поняття, його зміст і структура. Соціальна та особистісна ідентичність. 2. Основні наукові підходи до визначення ідентичності. Психоаналітичне трактування ідентичності (З. Фрейд, К. Юнг, А. Адлер, К. Хорні, Е. Фромм). Підходи до розуміння ідентичності Е. Еріксона. Типологія ідентичності Дж. Марсія. Символічний інтеракціонізм та його погляди на проблему ідентичності (У. Джеймс, Дж. Мід, Г. Брейкуелл, Ю. Хабермас, І. Гоффман). Біхевіоризм. Міжгрупова взаємодія. Теорія соціальної ідентичності Г. Теджфела. Теорія самокатегоризації Дж. Тернера.</p> <p>3. Основні компоненти ідентичності. Параметри ідентичності. 4. Криза ідентичності. Трансформація ідентичності. Динаміка системи соціальної ідентичності.</p> <p><i>(Всього лекц. 4 год., сем. 4 год., сам.роб. 20 год.)</i></p>	Лекція – 4 год., семінар – 4 год.	1; 2; 3; 4; 9; 10; 11; 15	Проаналізувати рекомендовану літературу; підготуватися до семінарського заняття з теми, зробити стислий конспект з кожного питання. За одним із напрямів вивчення ідентичності (див. Питання №2) підготувати реферат на 8-10 стор. Та доповідь з презентацією
8 акад. год.	<p>Тема 4. Маргінальність</p> <p>План:</p>	Лекція – 4 год., семінар – 4 год.	1; 2; 3; 4; 9; 10; 11; 15	Проаналізувати рекомендовану літературу; підготуватися до

	1. Феномен маргінальності у соціальній психології. 2. Основні напрями вивчення маргінальності. 3. Види маргінальності. <i>Всього лекц. 4 год., сем. 4 год., сам. роб. 15 год.)</i>			семінарського заняття з теми, зробити стислий конспект з кожного питання.
8 акад. год.	Тема 5. Міграційні процеси у сучасному світі План: 1. Визначення міграції. Види міграції. 2. Міждержавна трудова міграція. Функції трудової міграції. Причини та мотиви трудової міграції. Сучасний стан трудової міграції населення України. Легальна та нелегальна міграція. 3. Соціальні та психологічні проблеми вимушеної міграції. <i>(Всього лекц. 4 год., сем. 4 год., сам.роб. 15 год.)</i>	Лекція – 4 год., семінар – 4 год.	1; 2; 3; 4; 9; 10; 11; 15	Проаналізувати рекомендовану літературу; підготуватися до семінарського заняття з теми, зробити стислий конспект з кожного питання. Підготувати доповідь з теми «Психологічна допомога внутрішньо переміщеним особам» (5 стор.)
4 акад. год.	Тема 6. Соціальна та психологічна адаптація особистості в інокультурному середовищі План: 1. Психологічні основи акультурації. Основні теорії міжкультурної адаптації. 2. Поняття «культурного шоку» – причини та ознаки. Динаміка перебігу процесу адаптації. 3. Соціально-культурні та психологічні чинники адаптації мігрантів в іноетнічному середовищі. 4. Основні стратегії акультурації. Наслідки культурних	Лекція – 2 год., семінар – 2 год.	1; 2; 3; 4; 9; 10; 11; 15	Проаналізувати рекомендовану літературу; підготуватися до семінарського заняття з теми, зробити стислий конспект з кожного питання.

	контактів для груп та індивідів. (Всього лекц. 2 год., сем. 2 год., сам. роб. 10 год.)			
	Самостійна робота за семестр:			На основі вивчення наукової літератури з психології, соціології, соціальної роботи розробити (на вибір аспіранта): 1. Програму соціально-психологічного тренінгу для осіб юнацького віку щодо попередження нелегальної трудової міграції та торгівлі людьми. 2. Програму тренінгу, який спрямований на реабілітацію, корекцію емоційного стану, психологічного здоров'я осіб, що є жертвами торгівлі людьми. При розробці програми тренінгу вказати: мету, цільову аудиторію, завдання кожної вправи, де і яким чином можна використовувати. Тренінг розрахований на 2 години.
	Всього: лекц. – 26 год., семінари – 24 год., сам. роб. – 100.			

9. Система оцінювання та вимоги: форма (метод) контрольного заходу та вимоги до оцінювання програмних результатів навчання

3 семестр:

Максимальна кількість балів – 100 балів.

Форма (метод) контрольного заходу, критерії оцінювання та бали:

Залік

Семінари – 60 балів (по 20 балів за 3 семінари);

Самостійна робота 3 семестру – 30 балів;

Підсумкова контрольна робота – 10 балів.

4 семестр:**Максимальна кількість балів – 100 балів (з них 40 балів – екзамен).**

Семінари – 60 балів (по 20 балів за 3 семінари)

Самостійна робота 4 семестру – 30 балів;

Підсумкова контрольна робота – 10 балів.

З урахуванням коефіцієнту: $100 \times 0,6 = 60$ балів.**Екзамен – 40 балів**

Здобувачі можуть отримати до 10% бонусних балів за участь у конкурсах наукових робіт, неформальній та інформальній освіті.

Критерії оцінювання**УМОВИ ВИЗНАЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО РЕЙТИНГУ**

здобувача за перший семестр

Форми оцінювання	Кількість	Максимум балів за 1	Разом
Участь у дискусії з теми семінарських занять	3	20	60
Самостійна робота	1	30	30
Підсумкова контрольна робота	1	10	10
Всього:			100

УМОВИ ВИЗНАЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО РЕЙТИНГУ

здобувача за другий семестр

Форми оцінювання	Кількість	Максимум балів за 1	Разом
Участь у дискусії з теми семінарських занять	3	20	60
Самостійна робота	1	30	30
Підсумкова контрольна робота	1	10	10

Всього:		100
		З урахуванням коефіцієнту: $100 \times 0,6 = 60$

Оцінювання роботи здобувача на семінарському занятті:

- 1) Наявність конспекту до теми (стисле викладення основних положень з кожного питання) є обов'язковим.
- 2) Усна відповідь:

17-20 балів ставиться, якщо здобувач виявляє такі знання та вміння:

- дає ґрунтовну відповідь на питання;
- комплексно розв'язує поставлене завдання, правильно застосовуючи отримані знання з навчальної дисципліни;
- повністю розкриває зміст матеріалу відповідно до поставленого питання чи проблеми, вправно оперуючи поняттями й термінами;
- відповідь будує послідовно і правильно;
- вільно володіє спеціальною термінологією з навчальної дисципліни.

13-16 балів ставиться, якщо здобувач виявляє такі знання та вміння:

- комплексно розв'язує поставлені питання;
- правильно розкриває основний зміст матеріалу відповідно до поставленої проблеми;
- точно використовує спеціальну термінологію;

У відповіді можливі 1-2 неточності у використанні спеціальної термінології, несуттєві помилки у викладі матеріалу, що докорінно не змінює зміст.

9-12 балів ставиться, якщо:

- зміст питань викладено частково, не завжди послідовно;
- відповідь неповна, але зміст залишається;
- у відповіді можливі 1-2 неточності у використанні спеціальної термінології, помилки у викладі матеріалу, що докорінно змінює зміст.

5-8 балів ставиться, якщо:

- зміст не розкрито;
- здобувач не відповідає на поставлені запитання;
- у відповіді наявні грубі помилки у використанні спеціальної термінології, суттєві помилки у викладі матеріалу, що докорінно змінює зміст.

1-4 бали ставиться, якщо здобувач просто є присутнім на семінарському занятті.

Критерії оцінювання самостійної роботи (30 балів):

24-30 балів: повністю відповідає вимогам, робота виконана самостійно;

17-23 балів: майже повністю відповідає вимогами за змістом та оформленням, є певні помилки, робота виконана самостійно;

10-16 балів: робота містить помилки, є недостатньо самостійною, частково містить запозичення тексту підручника та інших джерел.

1-8 балів: робота містить суттєві помилки, або виконана частково, або повністю є запозиченням тексту підручника та інших джерел

Критерії оцінювання контрольної роботи (10 балів):

9-10 балів: виставляються за вичерпну, змістовну, логічну та послідовну за викладом відповідь, що містить самостійні судження та демонструє здатність творчого розв'язання завдання;

6-8 балів: виставляються за умови, що відповідь правильна, повна, змістовна, послідовна, але містить незначні помилки у викладі теоретичного матеріалу і практичного розв'язання проблеми, рівень самостійності суджень недостатній.

3-5 балів: виставляються за умови, що відповідь неповна, схематична, є неточності і помилки в розкритті проблеми, рівень самостійності суджень недостатній;

1-2 бали: виставляється за умови відсутності вичерпаної відповіді на питання, наявності значної кількості неточностей і фактологічних помилок, що свідчить про поверховість знань здобувача.

Під час роботи над письмовими завданнями не допустимо порушення **академічної доброчесності**. Зокрема:

- використання в роботі чужих текстів чи окремих фрагментів без належного посилання на джерело, зі змінами окремих слів чи речень;
- використання перефразованих чужих ідей без посилання на їх авторів;
- несамостійне виконання будь-яких навчальних завдань;
- фальсифікація результатів наукової чи навчальної роботи;
- посилання на джерела, які не використовувалися у роботі,

Критерії оцінювання відповіді на екзамені (максимальна оцінка – 40 балів):

40 балів (відмінно): Здобувач має глибокі міцні і системні знання з усієї навчальної дисципліни, може чітко сформулювати основні проблеми, використовуючи психологічну термінологію, вільно володіє понятійним апаратом, знає основні проблеми навчальної дисципліни, її мету та завдання. Вміє застосовувати здобуті теоретичні знання у практичній діяльності, використовує здобуті навички у практичній роботі.

35 балів (добре): Здобувач має ґрунтовні знання з курсу, грамотно використовує психологічну термінологію, вільно володіє понятійним апаратом, знає основні проблеми навчальної дисципліни, але може допустити неточності в характеристиці окремих питань.

30 балів (добре): Здобувач знає програмний матеріал повністю, але не вміє самостійно мислити, не може вийти за межі теми та заданих прикладів, не поєднує надану інформацію з іншими психологічними знаннями та навичками.

20 балів (задовільно): Здобувач знає основні теми курсу, але його знання мають загальний буденний характер, іноді підкріплений практичними прикладами. Замість чіткого термінологічного визначення пояснює теоретичний матеріал на побутовому рівні та обмеженому життєвому досвіді. Має недоліки в застосуванні практичних вмінь.

До 20 балів (незадовільно) Здобувач має фрагментарні знання з усього курсу. Не володіє термінологією, оскільки понятійний апарат не сформований. Не вміє викласти програмний матеріал. Відсутнє розуміння професійних понять, словниковий запас не дає змогу оформити ідею. Практичні навички у виборі критеріїв обробки даних на рівні розпізнавання.

Шкала оцінювання у ХДУ за ЄКТС

Сума балів / Local grade	Оцінка ЄКТС		Оцінка за національною шкалою/National grade
90 – 100	A	Excellent	Відмінно
82-89	B	Good	Добре
74-81	C		
64-73	D	Satisfactory	Задовільно
60-63	E		
35-59	FX	Fail	Незадовільно з можливістю повторного складання
1-34	F		Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

10. Список рекомендованих джерел (наскрізна нумерація)

Основна:

1. Блинова О.Є. Психологічні основи соціальної мобільності особистості : навчальний посібник для студентів / О.Є. Блинова. – Херсон: Вид-во ХДУ, 2010. – 176 с.
2. Блинова О. Є. Трудова міграція населення України у соціально-психологічному вимірі [Монографія]. Херсон : РІПО, 2011. 488 с.
3. Блинова О. Є. Соціально-психологічні чинники подолання кризи ідентичності вимушених мігрантів. *Особистість як суб'єкт подолання кризових ситуацій: психологічна теорія і практика* : Монографія / За ред. С.Д. Максименка, С.Б. Кузікової, В.Л. Зливкова. Книга 2. Суми : Вид-во СумДРУ ім. А.С. Макаренка. 2017. С.162-180.
4. Блинова О. Є. Соціально-психологічна адаптація дітей із родин вимушених переселенців. *Теоретичні і прикладні проблеми психології*. Збірник наукових праць Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. №2(49). 2019. С.19-30.
5. Губеладзе І. Г. Сільська молодь у місті: пошук ідентичності : монографія. К. : Міленіум, 2015. 236 с.
6. Малиновська О.А. Мігранти, міграція та Українська держава: аналіз управління зовнішніми міграціями: Монографія. К. : Вид-во НАДУ, 2004. 236 с.
7. Майерс Д. Социальная психология / Дэвид Майерс. Пер. с англ. В.Гаврилов, С.Шпак, С.Меленевская, Д.Викторова. Изд. 2-е, испр. СПб. : ЗАО «Издательство «Питер», 1999. 688 с.: ил.
8. Мацумото Д. Психология и культура / Дэвид Мацумото. СПб. : Питер, 2003. 603 с. (Серия «Мастера психологии»)
9. Орбан-Лембрик Л.Е. Соціальна психологія: Підручник: У 2 кн. Кн.2: Соціальна психологія груп. Прикладна соціальна психологія. [для студ. вищих навчальних закладів]. Київ : Либідь, 2006. 560 с.
10. Павленко В.М., Таглін С.О. Етнопсихологія: Навч. посібник. К. : Сфера, 1999. 408 с.
11. Пілецька Л.С. Психологічні засади професійної мобільності особистості: соціально-психологічний аспект: Монографія. Луганськ: Вид-во «Ноулідж», 2014. 220 с.
12. Пірен М.І. Основи етнопсихології: Підручник. Вид. 2-е доп. К., 1998. 436 с.
13. Слюсаревський М.М., Блинова О.Є. Психологія міграції : Навчальний посібник; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. Видання друге, перероблене і доповнене. Київ : Талком, 2018. 360 с.
14. Соціальна профілактика торгівлі людьми: Навчально-методичний посібник / За ред. К.Б. Левченко, І.М. Трубавіної. К.: Держсоцслужба, 2005. 344 с.
15. Соціологія: Курс лекцій: Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти. За редакцією В.М. Пічі. Друге видання, виправлене і доповнене. Львів: «Новий світ – 2000», 2002. 312 с.
15. Blynova, O. Ye, Popovych, I. S., Bokshan, H. I., Tsilimak, O. M., & Zavatska, N. Ye. (2019). Social and Psychological Factors of Migration Readiness of Ukrainian Students. *Revista ESPACIOS*, Vol. 40. (№ 36). Page 4. Scopus. <http://www.revistaespacios.com/a19v40n36/19403604.html>
17. Blyskun, O. O., Blynova, O. Ye. Yaremchuk, V. V. & Popovych, I. S. (2020). Systematic Rehabilitation of Student Youth with Post-Traumatic Stress Disorders under Conditions of the Armed Conflict in Eastern Ukraine. *Revista ESPACIOS*, Vol. 41(6). Page 20. Retrieved from: <https://www.revistaespacios.com/a20v41n06/20410620.html>

18. Blynova, O. Chervinska, I., Kazibekova, V., Bokshan, H., Yakovleva, S., Zaverukha, O. & Popovych, I. Social and Psychological Manifestations of Professional Identity Crisis of Labor Migrants. *REVISTA INCLUSIONES*. Vol: 7 num Especial (2020): 93-105. WoS Retrieved from: <http://www.revistainclusiones.org/gallery/9%20VOL%207%20NUM%20ESPECIALJULIOSEPTIEMBREEE2020REVINCLUSIOO.pdf>
19. Blynova, O., Popovych, I., Semenova, N., Kashyryna, Ye., Ursulenko, O. & Kononenko, O. Personality Factors of Choosing Adaptation Strategies in a Different Cultural Environment by Labor Migrants from Ukraine (2020). *Revista Amazonia Investiga*, Vol: 9(32), 45-54. DOI: 10.34069/AI/2020.32.08.5 <https://amazoniainvestiga.info/index.php/amazonia/article/view/1475> WoS
20. Blynova, O. Ye., Ursulenko, O. B. The features of the influence of urban identity on the social and psychological adaptation of students. *Insight: the psychological dimensions of society: scientific journal*. 2020. Issue 3. Pp. 70–83. DOI:10.32999/2663-970X/2020-3-5

Додаткові:

21. Андреева Г.М. Социальная психология в современном обществе: Учебное пособие для вузов / Т.Л. Алавидзе, Г.М. Андреева, Е.В. Антонюк и др.; Под. ред. Г.М.Андреевой, А.И. Донцова. М. : Аспект Пресс, 2002. 335с.
22. Блинова О. Є. Соціально-психологічні особливості ставлення приймаючої спільноти до вимушених переселенців. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Психологічні науки*. 2017. Випуск 3. Том 2. С.136-142.
23. Внутрішньо переміщені особи: від подолання перешкод до стратегії успіху: монографія / О. Ф. Новікова, О. І. Амоша, В. П. Антонюк та ін.; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. Київ, 2016. 448 с.
24. Гіденс Е. Нестримний світ: як глобалізація перетворює наше життя / Ентоні Гіденс ; [пер. с англ. Н.П.Поліщук]. К. : Альтпрес, 2004. 100 с. («Сучасна гуманітарна бібліотека»)
25. Глобализация и мультикультурализм / [отв. ред. Н.С. Кирабаев]. Монография. М. : Изд-во РУДН, 2005. 332 с.
26. Гнатенко П.И., Павленко В.Н. Идентичность: Философский и психологический анализ. К. : 1999. 465 с.
27. Гриценко Л.І., Лунченко Н.В., Ерстенюк О.В. Профілактична робота в навчальних закладах з протидії торгівлі людьми: Методичні рекомендації з використання навчальних матеріалів (фільм «Станція призначення – життя» для дітей та молоді 16-19 років, посібник тренера, посібник учасника «Як підвищити рівень усвідомлення проблеми торгівлі людьми»). – К.: Видавничий дім «АДЕФ – Україна», 2008. 56 с.
28. Маршавін Д., Беляєва С., Мручковська Е. Діяльність державної служби зайнятості у попередженні неврегульованої зовнішньої трудової міграції, протидії торгівлі людьми та ліквідації дитячої праці: Навч. посібник / За заг. редакцією С. Литвин, Д. Маршавіна. К.: 2007.253 с.
29. Медіна Т., Пендюр Н. Інтелектуальна міграція з України: причини та наслідки. *Релігія та соціум*. 2014. № 1-2. С. 150-157. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/relsoc_2014_1-2_24
30. Міграційний профіль України за 2017 рік / Державна міграційна служба України. Режим доступу: <https://dmsu.gov.ua/diyalnist/monitoring-migracijnix-proczesiv/migracijnij-profil.html>

31. Налчаджян А.А. Этнопсихология : учебник для вузов [для студ. высш. учеб. заведений, обучающихся по направл. и спец-тям психологии]. 2-е изд. СПб. : Питер, 2004. 381 с.
32. Серова І.І. Сучасні світові тенденції протидії нелегальній міграції та їх вплив на боротьбу з торгівлею людьми / Серова І.І. // Співробітництво держави і громадськості з питань протидії торгівлі людьми: Збірник наукових праць. Київ – Харків : Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2004. С.112-119.
33. Солдатова Г.У. Психологическая помощь мигрантам: травма, смена культуры, кризис идентичности [для студ. высш. учеб. заведений, обучающихся по направл. и спец-тям психологии] / Солдатова Г.У., Шайгерова Л.А., Калинин В.К., Кравцова О.А. М. : Смысл, 2002. 479 с. (Теория и практика психологической помощи).
34. Стефаненко Т.Г. Этнопсихология: Учебник для вузов. 4-е изд., испр. и доп. М. : Аспект-Пресс, 2008. 368 с.
35. Социальная работа по предупреждению торговли людьми и оказанию помощи потерпевшим. Учебно-практическое пособие / Е.Б. Левченко, И.Н. Трубавина, Т.О. Дорошок и др. – К.: Украинский ин-т социальных исследований, 2001. – 182 с.
36. Яворський М. Міграція та реконструкція ідентичності на прикладі досвіду сучасних трудових мігрантів з України. *Українознавчий альманах*. 2014. Вип. 15. С. 169-172. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ukralm_2014_15_54

Web-ресурси:

37. Сайт журналу «Освіта регіону. політологія, психологія, соціальні комунікації». Режим доступу: <http://www.vmurol.com.ua/index.php?idd=%D0%9E%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0%20%D1%80%D0%B5%D0%B3%D1%96%D0%BE%D0%BD%D1%83>
38. Сайт журналу «Психологічний часопис» <http://ua.appsyjournal.com/>
39. Сайт Інституту соціальної та політичної психології НАПН України . Режим доступу: <http://ispp.org.ua/biblioteka.htm>
40. Херсонська віртуальна бібліотека ХДУ. Режим доступу: <http://dls.ksu.kherson.ua/dls/Library/Catalog.aspx>
41. Сайт наукового журналу «Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Психологічні науки» <https://pj.journal.kspu.edu>
42. Сайт наукового журналу «Інсайт: психологічні виміри суспільства» <http://insight.journal.kspu.edu/index.php/insight>